

บทที่ ๕

กระบวนการผลิตข่าวทหาร

ในการผลิตงานด้านสื่อโทรทัศน์ โดยส่วนใหญ่แล้ว จะมีขั้นตอนในการผลิต แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-Production) ขั้นตอนการผลิต (Production) และขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production) แต่ละส่วนมีรายละเอียดของการผลิตแต่ละขั้นตอนจะแตกต่างกันไปตามลักษณะ การจะเข้าใจถึงกระบวนการผลิตข่าวทหารทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ย่อมจำเป็นต้องทราบถึงสภาพแวดล้อม และปริบททางสังคมในการผลิตข่าวทหารว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง

จากการศึกษานโยบายของสถานี พบว่าการดำเนินงานของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ต่างกับสถานีโทรทัศน์อื่นๆ ทั้งสิ้น ซึ่งจำเป็นต้องทราบลักษณะพื้นฐานความเป็นมาของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ว่ามีข้อกำหนดด้วยสภาพอย่างไร จึงจะนำมาวิเคราะห์ได้ถูกต้อง

ตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ได้กำหนดหน่วยงานโทรทัศน์กรมการทหารสื่อสารเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕ แต่ต่อมากองทัพบกได้รายงานขออนุมัติดำเนินการจัดหาอุปกรณ์วิทยุโทรทัศน์ทั้งเครื่องส่ง และเครื่องรับในนามของกระทรวงกลาโหม และมอบให้กรมการทหารสื่อสารเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๐๐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ทั้งเครื่องส่งและเครื่องรับ มาตราที่ ๕ ให้อนุมัติในทำรายงานของกองทัพบกที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๐ ที่บริเวณกองพลทหารม้าสนามเป้า ถนนพหลโยธิน โดยสถานีได้เริ่มออกอากาศเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๑ ด้วยจำนวนเงินจำกัดจึงมีเครื่องส่งและอุปกรณ์ที่จำกัด มีห้องส่ง (STUDIO) เพียงห้องเดียว กิจการของสถานีได้พัฒนาจนเป็นที่เชื่อถือของประชาชน ถ้าจะเห็นได้จากคราวที่เครื่องส่งของสถานีขัดข้องประชาชนและหนังสือพิมพ์ได้แสดงความห่วงใยเป็นอันมาก ต่อมา พ.ศ.๒๕๐๒ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกได้ถูกนำมาใช้ให้ก่อประโยชน์แก่วงการทหารเป็นอย่างมาก คือ ได้ถ่ายทอดการฝึกคณะรัฐ

ซึ่งเป็นการฝึกการปฏิบัติร่วมกันระหว่างภาคี สปอ. (สนธิสัญญาป้องกันร่วมเอเชียอาคเนย์) ได้ทำการถ่ายทอดรายการจากช่อง ๗ เพื่อเสนอให้ประชาชนทราบตามลำดับจนจบการฝึก เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในกิจการทหารต่อประชาชน ซึ่งนั่นก็หมายความว่าสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เริ่มเป็นกระบอกเสียงให้แก่ทหารตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

จากเอกสารวันสถาปนาสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ได้ระบุถึงความมุ่งหมายในการดำเนินงานด้านภารกิจของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ มีจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. เป็นเครื่องมือในการแจ้งข่าว คำสั่งให้ทหารและประชาชนที่เกี่ยวข้องทราบ
๒. เผยแพร่กิจการของกองทัพบก และส่วนราชการอื่น ๆ นอกจากกองทัพบกตามที่เห็นสมควร
๓. ต่อต้านการโฆษณาของฝ่ายตรงข้าม
๔. ดำเนินการทางจิตวิทยาในความอำนวยความสะดวกของกองทัพบก
๕. เผยแพร่นโยบายของรัฐ
๖. บำรุงความรู้และให้ความบันเทิงแก่ทหารและประชาชน
๗. สนับสนุนการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติแก่ทหารและประชาชน
๘. กระจายข่าวสารทั้งภายในและภายนอกประเทศ
๙. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างทหารกับประชาชน
๑๐. ส่งเสริมให้หน่วยต่าง ๆ มีความรู้ ความชำนาญในวิชาการวิทยุและโทรทัศน์ ตั้งแต่ยามปกติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในยามสงคราม

สภาพการทำงานของฝ่ายข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕
หน้าที่และความรับผิดชอบในการผลิตข่าวนั้น จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายข่าวโดยตรง

ซึ่งจะผลิตข้าวภายในประเทศ เพื่อนำออกอากาศในรายการภาคข้าวประจำวันในช่วงเวลา ๑๘.๓๐ น. ฝ่ายข้าวจะมีเจ้าหน้าที่จากกรมข้าวทหารบก มาตรวจข้าวทุกวัน เพื่อให้ถูกต้องตามระเบียบโดยจะรักษาความปลอดภัยของข้าว ซึ่งจะพิจารณาโดยละเอียดทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วข้าวทหารจะมีการพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะเป็นข้าวที่มีความสำคัญมากเกือบทุกสถานีจะให้ความสำคัญต่อข้าวทหาร เพราะนอกจากประชาชนยังมีโอกาสได้เห็นทั้งภาพและเสียงของบุคคล หรือผู้นำทหารซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกใกล้ชิดกับทหารมากยิ่งขึ้น (พ.ท. กษิ เตช จิตะปัญญา บรรณาธิการข้าว, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2534)

ฝ่ายข้าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ประกอบด้วย บุคคลผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. หัวหน้าฝ่ายข้าว

ทำหน้าที่รับผิดชอบข้าวทหารทั้งหมด ตั้งแต่เรื่องการติดตามข้าว สอบข้าว ตรวจทานความเรียบร้อยก่อนออกอากาศ สำหรับการศึกษารายชื่อของหัวหน้าฝ่ายข้าว จบการศึกษาปริญญาตรีด้านนิเทศศาสตร์ บรรณาธิการจะทำหน้าที่จะเปรียบเสมือนผู้กรองสาร (gate keeper) ในการพิจารณากำหนดวาระของข้าว โดยนอกเหนือจากข้าวแจกหรือข้าวที่ได้รับทำตามคำสั่ง ตลอดจนดูแลความเรียบร้อยในเรื่องการจัดทำข้าวทั้งหมดที่สำคัญคือจะต้องดูแลเรื่องนโยบายที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งหากเสนอไปแล้วอาจจะยังความเสียหายให้แก่ทางราชการได้ หากคณะผู้จัดทำข้าวทหารมีปัญหาข้อขัดข้องใจเกี่ยวกับข้าวจะขอคำแนะนำโดยตรงจากสำนักเลขาธิการกองทัพบก (สลก.ทบ.)

๒. ผู้สื่อข่าว

จะเป็นเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ซึ่งไม่ใช่ทหารอาชีพ แต่จะทำงานภายใต้การควบคุมของหัวหน้าฝ่ายข้าว ส่วนการศึกษาของเจ้าหน้าที่นั้น จบปริญญาตรี ด้านนิเทศศาสตร์ เป็นเพศชาย มีหน้าที่ช่วยผู้สื่อข่าวและ

ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าฝ่ายข้าว (ประภิต หลิมเจริญ, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2534)

๓. เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด

มีหน้าที่พิมพ์ข้าว เพื่อนำไปออกอากาศ และรับผิดชอบการพิมพ์ ของฝ่ายข้าวทุกชนิดโดยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๓ คน

๔. พนักงานขับรถ

มีหน้าที่ขับรถยนต์เพื่อใช้ในการกิจต่างๆ ของงานด้านข้าว และช่วยยกอุปกรณ์เครื่องมือการถ่ายทำ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว

จะเห็นได้ว่า คณะผู้จัดทำข่าวทหารนั้น มีทั้งเป็นทหารและไม่ใช้ทหาร แต่นโยบายต่าง ๆ จะบริหารโดยคณะทหารจากกองทัพบกทุกขั้นตอน ตลอดจนรูปแบบการดำเนินงานจะถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ แต่การผลิตข่าวนั้นจะเป็นไปตามขั้นตอนของการผลิตงานทั่วไปทางการสื่อสารมวลชน คือ ขั้นตอนก่อนการผลิต ขั้นตอนการผลิต และขั้นตอนหลังการผลิต มีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-Production)

ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาของข่าวทหาร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑ ททบ.๕ จัดทีมงานไปหาข่าวและทำข่าวเอง โดยมีบรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาว่าข่าวไหนสำคัญ จึงส่งคนไปทำข่าวนั้นๆ โดยมากจะเป็นข่าวที่เน้นตัวบุคคล

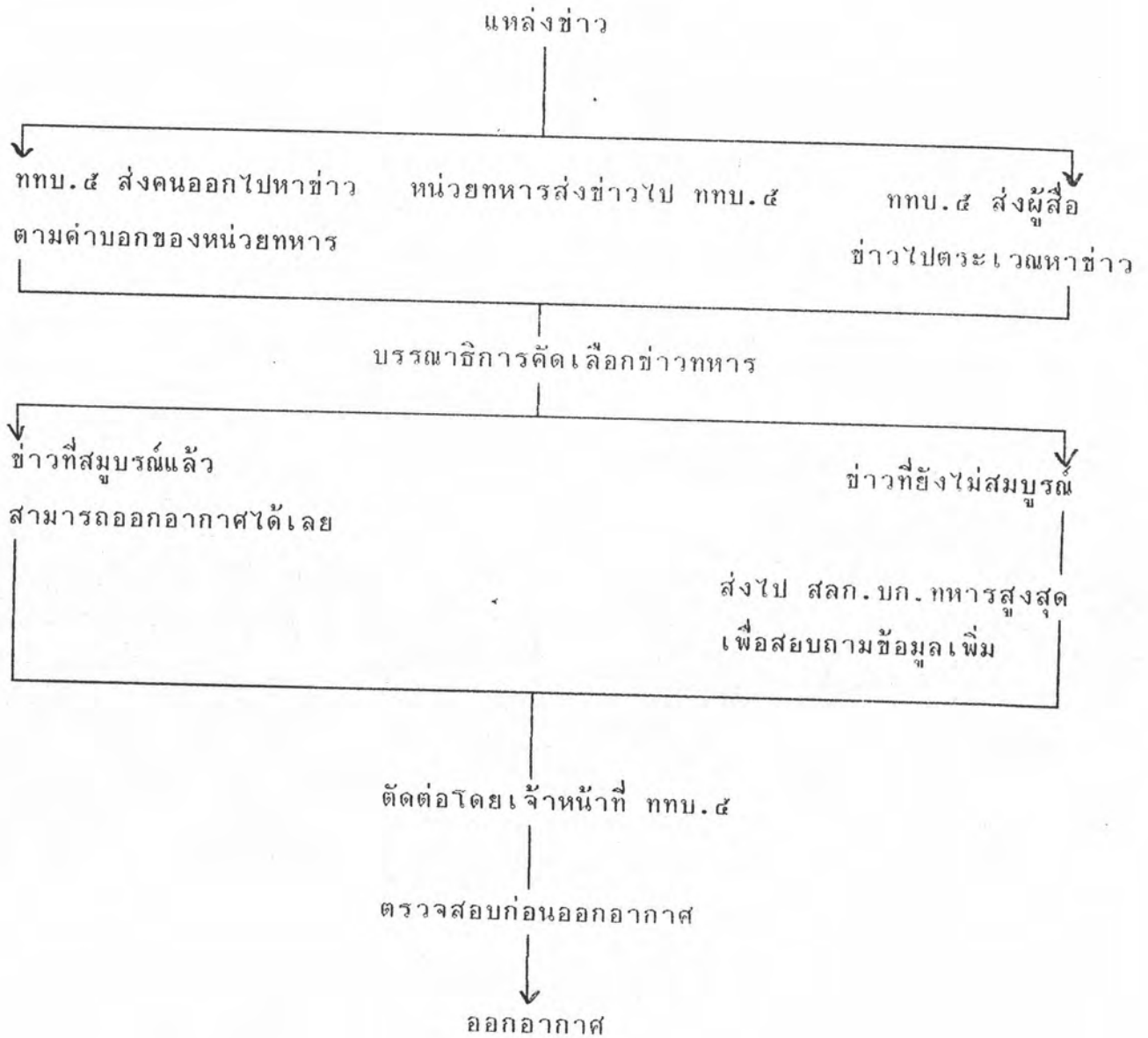
๑.๒ หน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานสารนิเทศ ส่งคนออกไปทำข่าวเอง เช่นทราบว่ วันนี้จะมีพิธีเปิดกีฬา ของกองบัญชาการทหารสูงสุด ก็จะส่งเจ้าหน้าที่ของตนไปทำข่าวแล้วจะประสานงานโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ของ ททบ. ๕ เพื่อออกอากาศ

๑.๓ เจ้าหน้าที่ของ ททบ.๕ จะตระเวนข่าว โดยสอบถามจากหน่วย ประชาสัมพันธ์ของเหล่าทัพ คือ สำนักเลขานุการกองทัพบก, สำนักเลขานุการกอง ทัพเรือ, สำนักเลขานุการกองทัพอากาศ และสำนักเลขานุการ กองบัญชาการทหาร สูงสุด เพื่อตรวจสอบดูว่านายทหารชั้นผู้ใหญ่ จะให้ข่าวอะไรแก่สื่อมวลชนก็จะส่ง เจ้าหน้าที่ไปทำข่าว

เมื่อได้ข่าวทหารดังกล่าวมาแล้ว ผู้สื่อข่าวจะคัดเลือกและเรียบเรียงข่าว โดยส่งต่อให้บรรณาธิการข่าวตรวจสอบความเรียบร้อย หากมีข้อสงสัยว่าข่าวนั้นจะ ออกอากาศได้หรือไม่ ก็จะส่งข่าวนั้นสอบถามกลับไป สำนักเลขานุการกองทัพบก หากไม่มีอะไรที่ขัดต่อความมั่นคงของประเทศ จึงให้ออกอากาศได้

จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวคือ พ.ท.กษิเดช จิตะปัญญา เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๔

ภาพแสดงกระบวนการในขั้นต้นก่อนการผลิตข้าวทหาร

การพิจารณาตัดสินใจคัดเลือก คนหรือเหตุการณ์เพื่อเป็นข่าว

ในขั้นตอนก่อนการผลิตข่าวทหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ บรรณาธิการข่าวของสถานี ได้กำหนดแนวทางการพิจารณาตัดสินใจเลือกผลิตข่าวทหารตามแหล่งที่มาของข่าวจากปัจจัยหลักอื่นได้แก่

๑. บุคคล

ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก จะเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเลือกทำข่าว (พ.ท. กษิเดช จิตะปัญญา สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2534) ฉะนั้น เหตุการณ์ใดที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ประสงค์จะให้มีการเผยแพร่ จะต้องถูกระงับโดยทันที แม้จะเป็นการสั่งการโดยวาจาก็ตาม

เหตุผลที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการผลิตข่าวมากที่สุดก็เนื่องมาจากเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดสั่งการได้ทุกเรื่อง และเป็นผู้กำหนดนโยบายของกองทัพ ดังนั้น เรื่องที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุด สั่งการให้ออกอากาศย่อมแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก

๒. ประกาศของทางราชการทหาร

ประกาศของส่วนราชการทหาร ที่กล่าวถึงนโยบายต่าง ๆ ที่ชัดเจนและมีผลต่อการปฏิบัติตนของประชาชนโดยตรง นั้น นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกผลิตข่าวของบรรณาธิการข่าว เช่น ประกาศให้ประชาชนมาขึ้น ทหารกองหนุน หรือประกาศรับสมัครเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนในส่วนของการทหาร

ขั้นตอนการผลิตข่าวทหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕

เมื่อผู้สื่อข่าวของ ททบ.๕ ได้สนใจจะผลิต "ข่าวทหาร" ออกอากาศแล้วจะต้องผ่านการกลั่นกรองจากหัวหน้าฝ่ายข่าวหรือบรรณาธิการข่าวเสียก่อน แต่บางข่าวก็สามารถนำมาเสนอได้ทันที โดยส่งไปพิมพ์ตามแบบฟอร์มของสถานี บางข่าวก็จะถูกนำไปแก้ไขเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ชัดเจนต่อผู้ฟังอย่างยิ่ง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตข่าวทหาร

สำหรับข่าวทหารที่เน้นที่ตัวบุคคล ส่วนใหญ่จะใช้วิธี "สัมภาษณ์" โดยมีอุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่

๑. เทปบันทึกโทรทัศน์
๒. ไมโครโฟน
๓. สมุดโน้ต และปากกา เพื่อบันทึกเหตุการณ์, ข้อมูลต่าง ๆ
๔. อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น สายไฟ เป็นต้น

โดยปกติแล้ว บุคคลที่ผู้สื่อข่าวจะเลือกสัมภาษณ์จะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อกองทัพ นั่นก็คือผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก และผู้นำเหล่าทัพ ประเด็นที่เลือกสัมภาษณ์ จะเป็นการแสดงนโยบายของเหล่าทัพ หรือความเห็นต่อสถานการณ์ทางการเมืองที่ตนมีส่วนรับผิดชอบ เมื่อมีการสัมภาษณ์แล้วจะทำการบินเทปโทรทัศน์ไปพร้อมกันในขณะทำข่าวนั้นเลย และนำกลับมาที่ ททบ.๕ เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย หากมีปัญหาข้อขัดข้องในเรื่องของเนื้อหาที่จะรับนำไปตรวจสอบโดยตรงที่ สำนักงานเลขานุการกองทัพบกว่าจะเสนอข่าวทหารนั้นออกอากาศได้หรือไม่ ซึ่งในขั้นนี้บรรณาธิการข่าวจะเป็นผู้รับผิดชอบและตรวจสอบความเรียบร้อยทั้งหมด

ส่วนใหญ่เรื่องการตัดต่อนั้น เจ้าหน้าที่ของ ททบ.๕ ฝ่ายตัดต่อภาพจะรับเทปโทรทัศน์มาตัดต่อเอาทั้งหมด เพราะสะดวกและรวดเร็ว โดยส่งต่อไปให้บริษัทแปซิฟิกอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตข่าวทหารทั้งหมด (ประสิทธิ์ หลิมเจริญ, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2534) แต่กระบวนการตัดต่อข่าวทหารจะต้องรับทำให้ทันกับเวลาที่ออกอากาศในช่วงเวลา ๑๙.๓๐ น. ของวันที่ไปทำข่าว

ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production)

ในขั้นตอนนี้บรรณาธิการจะทบทวนเนื้อหาข่าวทหารทั้งหมดอีกครั้ง ก่อนนำไป

อ่านออกอากาศด้วยการตรวจทานและตัดต่อข่าว, เทป, เสียงต่างๆ โดยเฉพาะเสียงสัมภาษณ์ต้องให้สัมพันธ์กับภาพ และต้องให้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนด ข่าวทุกข่าวที่ออกอากาศจะต้องผ่านการตรวจของบรรณาธิการข่าว โดยเฉพาะเรื่องพิมพ์จะต้องเรียบร้อยตามแบบฟอร์มของสถานี เพื่อให้ผู้อ่านข่าวอ่านข่าวได้สะดวก และสิ่งที่สำคัญที่ทางทีมงานของสถานีต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษคือ เทปสัมภาษณ์ จะต้องตั้งหัวเทปโทรทัศน์ไว้เพื่อความพร้อมที่จะเปิดออกอากาศได้ทันที ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาด ทั้งนี้จะมีรายละเอียดของความยาวของเนื้อข่าว ค่าเริ่ม-ค่าจบ ของค่าสัมภาษณ์ พร้อมระบุหน้าเทปโทรทัศน์ที่เปิดเพื่อออกอากาศอย่างชัดเจน

หลังจากที่ข่าวทหารในแต่ละวันได้ผ่านการตรวจทาน และเรียบร้อยไว้เรียบร้อยแล้ว โดยบรรณาธิการข่าวจะเป็นผู้คัดเลือกประเด็นข่าวตามความสำคัญ เพื่อนำไปออกอากาศเป็นประจำทุกวันอย่างต่อเนื่อง ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ โดยจะเสนอในเวลาประมาณ ๑๘.๓๐ น. และจะถูกจัดเป็นให้เป็นอันดับ ๓ รองลงมาจากข่าวการเมือง โดยเฉลี่ยแล้วข่าวทหารจะเสนอวันละประมาณ ๓ นาที และจะเป็นข่าวที่ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ในขณะที่ประเด็นที่น่าสนใจที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ผู้สื่อข่าวก็จะเลือกไปสัมภาษณ์ผู้นำทางทหาร ซึ่งคำตอบที่ได้นั้นจะแสดงถึงจุดยืนและแนวคิดด้านต่าง ๆ ของผู้นำทหารเป็นอย่างดี

โครงสร้างเนื้อหา, รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการข่าวทหารทาง ททบ.๕

รายการ "ข่าวทหาร" เป็นรายการที่เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ในช่วงเวลาของข่าวภาคค่ำของสถานีที่มีโครงสร้างเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการอื่นเนื่องมาจากผลในการกำหนดนโยบายของสถานีผู้ผลิต และปัจจัยอื่น ๆ ดังนี้

รายการข่าวทหาร เป็นรายการที่มีรูปแบบการนำเสนอเป็น "รายการข่าว" โดยนำเสนอ และรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับทหาร โดยผู้ผลิตจะผลิตข่าวสารตามคำสั่งการจากผู้บังคับบัญชาชั้นสูง หรือตั้งสันนิษฐานไว้แล้วว่าเรื่องราวที่รายงานให้ทราบน่าจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน

จากการศึกษาด้วยเทปโทรทัศน์เราพบว่า ข่าวทหารนี้มีความยาวประมาณวันละ ๓ นาที โดยจากการวิจัยข่าวทหารของ ททบ.๕ จะถูกนำเสนอเป็นอันดับ ๓ รองจากข่าวการเมือง

วิธีการนำเสนอ (presentation) ของรายการข่าวทหารนี้จะคล้ายๆ กับรายการข่าวของสถานีอื่นทั่ว ๆ ไป โดยจะให้ความสำคัญต่อบุคคลเป็นหลักในการนำเสนอบุคคลในที่นี้ก็คือผู้นำเหล่าทัพ โดยจะเสนอตามลำดับตามขั้นตอนเวลาและความสำคัญของบุคคลที่เป็นข่าว โดยจะมีภาพถ่ายประกอบที่มีความเกี่ยวข้องกับข่าวนั้น บางตอนของข่าวทหารจะมีการสัมภาษณ์ประกอบ เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้กับเหตุการณ์เป็นที่น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ข่าวทหารจะเป็นรายการที่ไม่มีไตเติ้ลรายการ จะเริ่มต้นด้วยประเด็นข่าวที่ต้องการนำเสนอ โดยมีภาพข่าวและเสียงบรรยายประกอบภาพ

ปัจจัยในการกำหนดโครงสร้าง เนื้อหา รูปแบบ และวิธีการนำเสนอ
รายการข่าวทหารเป็นผลมาจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิต ทั้งในลักษณะโดย
ตรงและทางอ้อม อันได้แก่ นโยบายขององค์กร นโยบายของสถานี

หลักเกณฑ์การพิจารณาเรียงลำดับข่าวทหารเพื่อออกอากาศ

เมื่อข่าวในแต่ละหัวข้อได้ผ่านการตรวจทานและเรียบเรียงไว้อย่างชัดเจน แล้วบรรณาธิการจะเป็นผู้คัดเลือกประเด็น หัวข้อตามลำดับความสำคัญ เพื่อนำไปออกอากาศในแต่ละวัน ประมาณวันละ ๓ ข่าว แต่วันเสาร์และอาทิตย์จากการศึกษาพบว่าไม่ค่อยมีข่าวทหารเท่าใดนัก บรรณาธิการข่าวเป็นผู้ใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาเรียงลำดับข่าวจากหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

ลำดับที่ ๑ ข่าวบุคคลผู้นำทหาร อันได้แก่ ผู้บัญชาการสูงสุด และผู้บัญชาการเหล่าทัพ จะถูกกำหนดให้ออกอากาศบ่อย

ลำดับที่ ๒ ข่าวเหตุการณ์สำคัญของทหาร ซึ่งจะรายงานเรื่องราวและภารกิจต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ

ลำดับที่ ๓ ข่าวที่ผู้บังคับบัญชาสั่งการให้ออกอากาศทันที ทางสถานีก็จะรับนโยบายนำมาออกอากาศทันที

การคัดเลือกและกำหนดวาระของข่าวทหาร

การคัดเลือกข่าวทหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ นั้น เจ้าหน้าที่จะต้องคัดเลือกข่าวตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาหรือองค์กร ซึ่งข่าวจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. มีบุคคลบางกลุ่มที่ถูกนำเสนอเป็นข่าว ในการวิจัยครั้งนี้ บุคคลที่เป็นข่าวมากที่สุดเห็นจะได้แก่ พลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งก็เป็นเพราะท่านกำลังจะก้าวไปสู่ตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาเดือนกันยายน ๒๕๓๕ นี้ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ยังปกครองประเทศอยู่ ดังนั้น ข่าวทหารจึงตกไปอยู่กับคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นจำนวนมาก และทหารจึงใช้ ททบ.๕ เป็นกระบอกเสียงได้เต็มที่ในอันที่จะถ่ายทอดอุดมการณ์ และสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ทหารเอง

๒. บุคคลในเครื่องแบบที่มีความสำคัญทางการเมืองน้อยหรือทหารชั้นประทวน จะไม่ถูกคัดเลือกมาเป็นข่าวทหารประจำวัน

เราจะพบว่า การคัดเลือกข้าวจะให้โอกาสแหล่งข้าว เฉพาะบางกลุ่ม นั่นก็คือ กลุ่มของผู้บัญชาการทหารสูงสุดและคณะนั้นเอง

ตารางที่ ๑

นายทหารที่ตกเป็นข้าวมากที่สุดในช่วงเดือน ก.ย.			
ลำดับ	ยศ - ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	จำนวนข้าว
๑.	พลเอก สุจินดา คราประยูร	รอง ผบ.สส.	๓๐
๒.	พลเอก อิศระพงษ์ หนูนภักดี	ผู้ช่วย ผบ.สส.	๓๐
๓.	พลเอก สุนทร คงสมพงษ์	ประธานสภา ร.ส.ช.	๙
๔.	พลเรือเอก วิเชษฐ์ การุณยวัฒน์	ผบ.ทร.	๓

ที่มา : ข้าวทหารทาง ททบ.5 1930 , 1 - 30 กันยายน 2534

การศึกษาจากเทปโทรทัศน์พบว่า หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรียงลำดับข้าวทหารนั้น เน้นที่ตัวบุคคลมากกว่าเนื้อหา โดยเน้นการเสนอตัวผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นหลัก ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พ.ท.กษิเดช จิตะปัญญา เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ ว่าบุคคลหรือผู้นำทางทหารจะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการตัดสินใจทำข้าว

การให้น้ำหนักข้าวทหาร

กระบวนการที่เกิดขึ้นกับการให้น้ำหนักของข้าวทหารมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. การจัดลำดับแหล่งข้าว แนวทางของการจัดลำดับข้าวทหารนั้นจะผสมกันระหว่างความสำคัญของบุคคลกับลำดับเหตุการณ์กับลำดับความสำคัญของบุคคล ซึ่งสำหรับข้าวทหารก็จะหนีไม่พ้น ผู้บัญชาการทหารสูงสุดหรือนายทหารตำแหน่งสำคัญ ๆ

ของเหล่าทัพ ดังนั้นข่าวที่ประชาชนได้รับนั้นจะได้เห็นการจัดลำดับความสำคัญของบุคคลมากกว่าเนื้อหา

เราจึงมามองในคุณลักษณะของสื่อที่ว่า หากประเด็นใดถูกนำเสนอมาก่อนจะมีโอกาสผ่านกระบวนการคัดเลือก (Selective Process) จากผู้รับสารได้ก่อนและโอกาสที่จะจดจำมีมากกว่าด้วย ดังนั้น ผู้นำของทหาร ไม่ว่าจะเป็น พลเอก สุนทร คราประยูร, พลเอก สุนทร คงสมพงษ์, พลเอก อิศระพงษ์ หนูนักดี ผู้รับสารจะจำบุคคลเหล่านี้ได้ง่ายกว่าคนอื่น

๒. การออกข่าวซ้ำ ข่าวสำคัญ ๆ ของทหารที่ต้องเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวเกี่ยวกับลักษณะการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของทหาร หรือข่าวอันที่จะแก้ปัญหาพจน์ให้แก่ทหาร จะมีลักษณะปรากฏอยู่เสมอว่าจะมีการออกข่าวซ้ำ โดยนักข่าวจะไปเจาะสัมภาษณ์ผู้นำของทหารหลายคนในเรื่องเดียวกันแล้วนำมาออกอากาศซ้ำ

ตารางที่ ๓ ข่าวทหารการออกข่าวซ้ำประเด็น

แหล่งข่าว	ประเด็นข่าว วันที่ออกอากาศ	ลักษณะออกข่าวซ้ำ
๑. พล.อ. อิศระพงษ์ หนูนักดี	ตรวจเยี่ยม ๘ ก. ย. ๓๕	ออกข่าวติดต่อกันเป็นระยะ
	ประชาชนที่ ๘ ก. ย. ๓๕	
	ประสบอุทกภัย ๙ ก. ย. ๓๕	
	ที่ภาคอีสาน ๑๐ ก. ย. ๓๕	
๒. พล.อ. สุนทร คราประยูร พล.อ. วิมล วงศ์วานิช	กรณีกองทัพ ๙ ก. ย. ๓๕	ออกข่าวติดต่อกัน
	ดำเนินคดีกับ ๑๐ ก. ย. ๓๕	

แหล่งข่าว	ประเด็นข่าว วันที่ออกอากาศ	ลักษณะออกข่าวซ้ำ
พล.ต. อนุสรณ์	กฤษณะเศวรัตน์ พระประจักษ์ ๑๐ ก. ย. ๓๔	
พล.ท. ไพบูลย์	ห้องสินหลาก ๑๔ ก. ย. ๓๔	
พล.อ. อิศระพงษ์	หนูนักดี ๓๐ ก. ย. ๓๔	
ที่มา : วิเคราะห์ข่าวทหารตั้งแต่ 1 - 30 กันยายน 2534		

อำนาจการตัดสินใจของการคัดเลือกข่าวทหาร

การดำเนินงานข่าวทหารโดย ททบ.๕ มีลักษณะที่เสนอข่าวโดยยึดถือหลัก ๓ ประการ (สันทนา เจริญลาก, สัมภาษณ์, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๓๔)

๑. เพื่อเผยแพร่ภารกิจของทหารให้ประชาชนทราบ
๒. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารกับประชาชน
๓. เพื่อต้องการให้เกิดความสามัคคีในหมู่ทหาร

นอกจากนี้ยังเสนอข่าวที่มีลักษณะส่งเสริมสถาบันของชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การตัดสินใจในการคัดเลือกข่าวทหารจะอยู่ในการควบคุมของ "หัวหน้าฝ่ายข่าวทหาร" เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหัวหน้าฝ่ายข่าวนั้น เป็นนายทหารสัญญาบัตรชั้นยศพันโท ประเด็นที่นำมาเสนอมักจะเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างภาพพจน์ที่ดีของทหารแต่ประเด็นที่น่าจับตามองก็คือ การสั่งการโดยตรงจากผู้บังคับบัญชาชั้นสูงโดยสั่งการให้ทำข่าวชนิดนี้ หรือข่าวที่มีทำที่สนับสนุนทหารอย่างเต็มที่ ในฐานะที่ ททบ.๕ เป็นกระบอกเสียงให้ทหาร จึงมักปรากฏว่ามีลักษณะข่าวเช่นนี้ให้เห็นอยู่เป็นประจำ ดังนั้นข่าวทหารที่เสนอไปจึงไม่มีการเสนอประเด็นที่ขัดแย้งกับทหารได้เลย

อย่างไรก็ตาม หากเกิดมีข่าวที่อยู่เหนือกว่าอำนาจตัดสินใจของหัวหน้าฝ่ายข่าวแล้วหัวหน้าฝ่ายข่าวหรือทีมงานก็จะสอบถามไปยังสำนักเลขาธิการกองทัพบกว่าจะอนุญาตให้ข่าวนี้ออกอากาศหรือไม่ (พ.ท. กษิ เตช จิตะปัญญา, สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2534) เพราะฉะนั้นการทำข่าวทหารที่ผ่านการกลั่นกรองหลายชั้นทำให้เนื้อหาไม่ขัดแย้งกับทหารและรัฐบาลได้เลย ดังนั้นการคัดเลือกข่าวทหาร ที่ออกอากาศจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. การคัดเลือกข่าวตามแนวทางเป้าหมายของทหาร : ผู้จัดทำข่าวทหารจะทำข่าวทหาร โดยคำนึงถึงนโยบายให้การทำข่าวเพื่อประชาสัมพันธ์ภาพพจน์ที่ดีของตัวทหารและสถาบัน เพราะฉะนั้นการผลิตจึงออกมาด้วยรูปแบบดังนี้

๑.๑ ข่าวฝักหรือข่าวมึงคับ : เป็นลักษณะของการสั่งการตามสายบังคับบัญชาหรือใช้อำนาจสั่งการให้เสนอข่าวทหาร เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่เราจะพบข่าวของ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทุกวัน ข่าวลักษณะนี้จะปรากฏอยู่เสมอในช่วงที่มีวิกฤติเกิดขึ้นกับคณะรัฐบาล ทหารจะออกมาปรากฏให้เห็นเพื่อให้เกิดการสร้างบทบาทให้กับตนเอง

๑.๒ การเก็บข่าวไม่ให้นำเสนอเลย : ข่าวที่คาดหมายว่าจะก่อให้เกิดผลลบกับสถานภาพของรัฐบาล และจะกระทบกระเทือนต่อสถาบันทหารแล้วจะมีคำสั่งห้ามนำเสนอ เช่น การออกคำสั่งระงับการเสนอข่าวการก่อการร้ายสากล เนื่องจากสงครามอ่าวเปอร์เซีย ซึ่งขณะนั้น รสช. กลัวภาพพจน์ของรัฐบาลไทยจะเสียหรือข่าวจะตอกย้ำถึงความแตกแยกระหว่างรัฐบาลกับทหาร จะถูกสั่งไม่ให้ออกอากาศ

๑.๓ การให้ความสำคัญกับตัวบุคคลหนึ่งมากกว่าอีกบุคคลหนึ่ง : การนำเสนอข่าวในทางนี้ได้แก่ การจับประเด็นข่าวผู้นำทางทหารมากและยาวนานเจ้าหน้าที่จะให้ความสำคัญ โดยคำนึงถึงความเด่นของบุคคลผู้นำทางทหารในการเสนอข่าวด้วย และเป็นที่น่าสังเกตว่าทหารบกจะถูกหยิบยกมาเป็นข่าวมากกว่า ทหารอากาศและทหารเรือ

๓. การคัดเลือกข้าวตามแนวทางวิชาชีพของคนทำข้าว การทำข้าวทหรานั้น หลักที่สำคัญคือทำตามนโยบายของหัวหน้าฝ่ายข้าวทุกขั้นตอน โดยผู้สื่อข่าวทั้งหลายคำนึงถึงผลประโยชน์ของทหรเป็นหลัก เพราะหน่วยงานของตนจะต้องใช้อำนาจและรักษาภาพพจน์ที่ดีของทหรด้วย ดังนั้นคนทำข้าวตรงนี้จึงไม่มีใครจะ อัดลัดกับการทำข้าวสายงานวิชาชีพของตนนัก

ถ้าสรุปจะเห็นได้ว่าการทำข้าวทหร มีลักษณะที่เป็นนโยบายในการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับทหร ทุกขั้นตอนของการทำข้าวจะประกอบด้วยอำนาจแห่งการตัดสินใจและคัดเลือกข้าวที่เล็งเห็นผลประโยชน์ของสถาบันทหรหรือรัฐเป็นอันดับแรก

วิจัยในการกำหนดรายการ

๑. นโยบายของสถานี สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ ได้ก่อตั้งขึ้นมาโดยสถาบันทหรดังนั้น จึงต้องเป็นกระบอกเสียงของทหรที่จะต้องเผยแพร่ภารกิจของทหรให้ประชาชนทราบ ดังนั้น ข้าวทหรจึงมีความสำคัญเป็นอันมาก จากเอกสารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เรื่อง "ประวัติ ททบ.๕" ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานข้าว มีดังนี้

๑.๑ เป็นเครื่องมือในการแจ้งข่าว คำสั่งให้ทหรและประชาชนที่เกี่ยวข้องทราบ

๑.๒ เผยแพร่กิจการของกองทัพบก และส่วนราชการอื่น ๆ นอกจากกองทัพบกที่เห็นสมควร

๑.๓ ต่อด้านการโฆษณาของฝ่ายตรงข้าม

๑.๔ ดำเนินการทางจิตวิทยาในความอำนวยการของกองทัพบก

๑.๕ เผยแพร่นโยบายของรัฐ

๑.๖ บำรุงความรู้และให้ความบันเทิงแก่ทหรและประชาชน

๑.๗ สนับสนุนการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติแก่ทหรและประชาชน

๑.๘ กระจายข่าวสารทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑.๙ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างทหารและประชาชน

จากนโยบายของสภานี้ในการผลิตข่าว นั้น อาจเป็นแนวทางที่ทีมผู้ผลิตข่าวทหารใช้เป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งในการตัดสินใจ พิจารณาคัดเลือกประเด็นข่าวทหารที่จะนำเสนอต่อกลุ่มผู้ชมรายการ

๒. วัตถุประสงค์ของรายการข่าวทหาร จากการสัมภาษณ์ พ.ท. กษิ เตช จิตะปัญญา หัวหน้าฝ่ายข่าวของ ททบ.๕ ให้วัตถุประสงค์ของรายการข่าวไว้ดังนี้

๒.๑ เพื่อเผยแพร่ภารกิจของทหารให้ประชาชนทราบ

๒.๒ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารกับประชาชน

๒.๓ เพื่อต้องการให้เกิดความสามัคคีในหมู่ทหารด้วยกัน

ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทีมผู้ผลิตก็จะใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจพิจารณาคัดเลือกประเด็นข่าวอีกเช่นกัน

๓. ภาพพจน์ของสถาบันทหาร เป็นอีกปัจจัยที่ทีมผู้ผลิตต้องคำนึงถึงในการเลือกข่าวทหารที่จะนำเสนอต่อสาธารณชน โดยพยายามหลีกเลี่ยงการทำข่าวใด ๆ ที่อาจส่งผลทางลบกับสถาบันทหาร แต่จะเลือกพิจารณาประเด็นข่าวทหารที่จะช่วยเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับสถาบันทหาร

สรุปกระบวนการผลิตข่าวทหาร

การวิเคราะห์กระบวนการผลิตข่าวทหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง ๕ เราจะพบว่านโยบายการผลิตนั้น จะต้องเป็นไปตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา ซึ่งจะใช้ระบบสั่งการให้ไปทำข่าวตามวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองนโยบายของทหาร บรรณาธิการข่าวเป็นบุคคลที่รับคำสั่งให้ปฏิบัติงานเลือกข่าวที่จะเผยแพร่ให้ประชาชน ทราบ บุคคลที่สำคัญที่สุดในการสั่งการก็คือ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งจะมีฐานะ

ผู้กรองสาร (Gatekeeper) ตามที่ แชรม (Schram) เคยกล่าวไว้ว่า ผู้กรองสาร (Gatekeeper) เป็นผู้มีสิทธิในการเปิดหรือปิดข่าวสารที่จะส่งไปยังประชาชน

การตัดสินใจในการทำข่าวนี้หรือไม่ บรรณาธิการข่าวใช้นโยบายของสถานี และนโยบายของผู้บังคับบัญชาชั้นสูงเป็นแนว แต่เมื่อได้วิเคราะห์ลงไปถึงเหตุผลส่วนตัวหรือการตัดสินใจทำข่าวทหาร โดยใช้หลักเกณฑ์ "คุณลักษณะของข่าว" และ "องค์ประกอบสำคัญของข่าว" (News Element) พบว่า ข่าวทหารไม่เป็นไปตามเกณฑ์ คุณลักษณะของข่าวเท่าใดนัก ซึ่งจะหยิบขึ้นมากล่าวในบางประการดังต่อไปนี้

- ความสมดุลย์ (Balance) ข่าวที่มีคุณภาพจะต้องมีลักษณะได้สมดุลย์กันระหว่างข้อเท็จจริงกับรายงานข่าว แต่ข่าวทหารจะมุ่งประเด็นเสนอเนื้อหาของทหารมากกว่าที่จะรายงานข้อเท็จจริงของทหารให้แก่ประชาชนทราบ

- ความชัดเจน (Clear) ข่าวทหารมักจะไม่มี ความชัดเจน จะมีลักษณะที่คลุมเครือ เช่น พลเอก สุจินดา คราประยูร ให้สัมภาษณ์สถานี BCC ว่าท่านจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถ้าสถานการณ์บีบบังคับ และไม่ปฏิเสธที่จะรับใช้ชาติ ทำให้ผู้ฟังสงสัยไม่แน่ใจว่าท่านจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือไม่

ส่วนขั้นตอนการผลิตข่าวทหาร โดยภาพรวมจะเป็นไปใน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการผลิต (Pre-Production) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่สุด เพราะจะต้องกำหนดประเด็นที่ท่าและหาข้อมูล ตลอดจนเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อประกอบการทำข่าวนั้น

ขั้นตอนการผลิต (Production) นอกจากผู้สื่อข่าวจะต้องไปทำข่าวด้วยตัวเองแล้ว ยังต้องนำกลับไปตัดต่อในสถานี เพื่อออกอากาศให้ทันเวลา ๑๙.๓๐ น.

กล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการผลิตข้าวทหารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ เริ่มต้นจากการสั่งให้ผู้สื่อข่าวทหารออกไปทำข่าว โดยมีกรอบนโยบายของสถานีเป็นคัมมือในการทำงาน ซึ่งมุมมองในการเลือกทำข่าวขึ้นอยู่กับพิจารณาของบรรณาธิการข่าว